

HET HERKENNEN VAN GROTE MEEUWEN (DEEL 1)

Bram Rijkse

Het herkennen van grotere meeuwen is een lastig ding, zeker als het gaat om exemplaren die de volwassen status nog niet hebben bereikt. Maar wie zich een beetje in de materie verdiept, kan tot de conclusie komen dat het soms toch niet veel meer is dan een kwestie van afstrepen. Neem als voorbeeld de "meeuwenboulevard van Kanaleneiland". Hier zie je tijdens het scannen van de tientallen meeuwen verschillende, nog niet geheel volwassen meeuwen, met bruine veren in de vleugels. Je begint de mogelijke soorten af te vinken: de egaal getekende grijze veren op de rug verraden de uiteindelijke kleur van de bovendelen van de volwassen vogels: grijs. Omdat volwassen kleine en grote mantelmeeuw een donker-grijze of zwarte rug hebben, vallen deze meteen af, en op basis van grootte had je stormmeeuw ook al kunnen uitsluiten. Door de donkere kleur van de handpenen (de vleugelpunt) vallen beide burgemeestersoorten af, dus wat overblijft van de - min of meer - gangbare soorten zijn: zilvermeeuw, geelpootmeeuw en Pontische meeuw.

En zo werkt deze afstreekmethode dus best snel: van de acht kandidaten heb je er binnen tien seconden al vijf weggespeeld! Nog maar drie te gaan...

Vanaf hier wordt het spannender: veel vogelaars die doorgaans met grote stelligheid hun soorten op naam weten te brengen, haken nu af, of laten zich verleiden tot het betere giswerk. Maar jij kent je klassiekers, en zo'n witte ongestreepte kop en zware snavel is toch wel erg kenmerkend voor geelpootmeeuw? Maar als je de groep nog eens goed bekijkt, zou dat betekenen dat zo ongeveer 40 procent van de meeuwen die je hier nu langs het kanaal ziet een geelpoot zou moeten zijn. Toch maar weer eens de boeken induiken...

"Dit zou er dan toch eentje moeten zijn..?"

Het belang van het vaststellen van de leeftijd

Mensen die al wat langer bezig zijn met het determineren van deze soortgroep zullen het beamen: als je wat vaker grote meeuwen met zekerheid op naam wilt brengen, zou je in ieder geval moeten weten hoe oud de vogels in kwestie zijn. Bijvoorbeeld: een geelpootmeeuw van zo'n anderhalf jaar oud kan er al behoorlijk volwassen uitzien, terwijl een zilvermeeuw op die leeftijd er vaak nog echt als een puber uitziet, met veel veren uit het vorige onvolwassen kleed. Was diezelfde zilvermeeuw echter een jaartje ouder geweest, dan was het wellicht een stuk lastiger geweest om te zeggen of je nu te maken hebt met een 2e kalenderjaar geelpootmeeuw of met een 3e kalenderjaar zilvermeeuw...

2e kj geelpootmeeuw, 1½ jaar oud

2e kj zilvermeeuw, 1½ jaar oud

3e kj zilvermeeuw, 2½ jaar oud

Zo blijkt er per soort een aantal specifieke kenmerken te zijn, die bijna onlosmakelijk zijn verbonden met de leeftijd van de vogel. Het is dus uiteindelijk zaak dat je eerst wéét hoe een zilvermeeuw, een kleine mantelmeeuw, een geelpootmeeuw (of welke soort je ook maar wilt determineren) er globaal uit hoort te zien in z'n eerste, tweede, derde of vierde levensjaar.

Het leren herkennen van de verschillende kleden is - in theorie - net zo simpel als het leren herkennen van de verschillen tussen een mannetjes- en vrouwtjesmerel. Hadden we daarvoor in de vorige eeuw "Zien is kennen" en "De Kist", inmiddels

hebben we uitstekende boeken en natuurlijk internet tot onze beschikking. Via deze bronnen kan je - in theorie - precies te weten komen hoe bijvoorbeeld een kleine mantelmeeuw van twee jaar oud er in augustus ongeveer uit kan zien, en hoe je deze gemakkelijk van een even oude Pontische meeuw kan onderscheiden. Het mooie van tekeningen en foto's in gidsen en op websites is dat de leeftijd er meestal gewoon bij staat, en zo blijkt het determineren van grote meeuwen - in theorie - allemaal een stuk eenvoudiger dan vaak wordt verondersteld!

Nieuwe poging, oud probleem

Nadat je jezelf met de nodige inspanning de theorie van de herkenning van alle kleedkenmerken en ruipatronen eigen hebt gemaakt, wil je het geleerde in de praktijk gaan brengen. Vol goede moed trek je opnieuw richting Kanaleneiland om die geelpoten en ponten nu eens met wat meer overtuiging "op te rollen".

Daar aangekomen zakt je opnieuw de moed diep in de schoenen; je was even vergeten dat - in tegenstelling tot de afbeeldingen in de boeken - in het veld de meeuwen van verschillende soorten en met zo te zien wel tien verschillende leeftijdscategorieën schots en scheef door elkaar heen staan!

Witte koppen, donkere ogen, ankertjes op de dekveren, zwarte staartbanden... Je ziet het allemaal, maar ook bij soorten waar je dat niet zou verwachten. Of het ontbreekt juist bij de meeuwen waarbij je deze kenmerken wél had willen zien...

Soms zijn ze makkelijk...

en soms onmogelijk...

Langzaamaan wordt het probleem duidelijk: in het veld staat de leeftijd van de individuele vogels nergens vermeld! Daardoor wordt het bijzonder lastig om datgene wat in het veld wordt gezien, te koppelen aan de kenmerken die in de betere gidsen en op de determinatiesites worden beschreven. Vooral omdat die beschreven kenmerken wel gebaseerd zijn op bepaalde leeftijden.

De oplossing

Om dit probleem op te lossen, moet je bij het determineren van meeuwen dus het volgende uit het hoofd leren: de specifieke kenmerken die bepalend zijn voor de leeftijd van een individuele vogel; de specifieke kleedkenmerken van een meeuw van een bepaalde leeftijd.

Als je dat een beetje onder de knie hebt, is het in het veld van belang dat je de leeftijd van de vogel bepaalt; alle relevante kenmerken van de vogel vaststelt; de

vastgestelde kenmerken koppelt aan de vastgestelde leeftijd en de vogel op soort determineert. Een kind kan de was doen...

In het veld kan het bepalen van leeftijd ten eerste vaak worden gedaan aan de hand van kleur en tekening van snavel, en de kleur van de poten en ogen. Ten tweede vertellen vorm en kleur van de verschillende veerpartijen veel over de leeftijd. Ten slotte is het tijdstip waarop en de volgorde waarin een soort de verschillende veren tijdens de rui vervangt vaak bepalend voor de determinatie.

Leeftijden en terminologie

In het eerste deel van dit artikel beperken we ons vooral nog tot de uitleg van de verschillen in terminologie waarmee de verschillende kleden worden aangeduid. Het verloop van de rui van 'een grote meeuw' in het eerste levensjaar wordt in deel 2 besproken. De herkenning van meeuwen ouder dan één jaar staat gepland voor de daarop volgende *Kruisbekken*.

Om te voorkomen dat we aan het begin van het verhaal de draad al kwijtraken door allerlei uitzonderingen die de regels bevestigen, kiezen we als model "de zeemeeuw"... Wellicht dubieus en allesbehalve wetenschappelijk verantwoord, maar voor de uitleg van het verschijnsel "rui" wel zo praktisch. Deze "zeemeeuw" lijkt in veel gevallen overigens opvallend veel op de in Nederland broedende zil-vermeeuw, *Larus argentatus argenteus*.

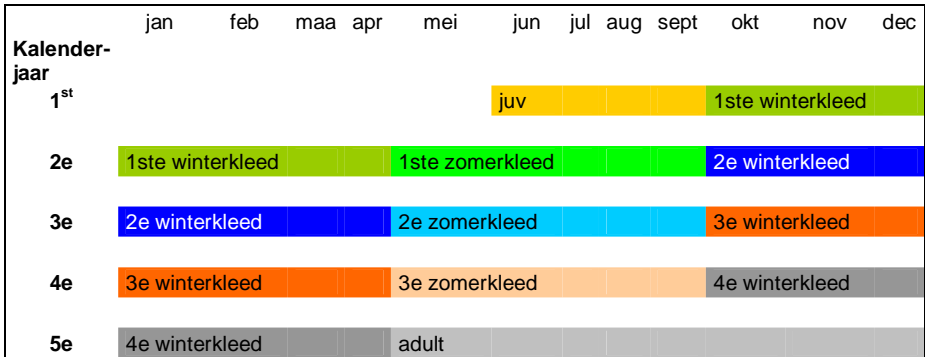
Voor de aanduiding van verschillende kleden op verschillende leeftijden wordt in Nederland gebruikgemaakt van termen als "eerste winterkleed", "subadult kleed", "overgangskleed", "derde kalenderjaar", "tweede winter, ruiend naar tweede zomer" etc. Nogal verwarrend, nietwaar? Daarnaast wordt de term "juveniel" maar al te vaak onterecht gebruikt voor vogels die weliswaar nog niet geheel volwassen zijn, maar het juveniele stadium in feite allang ontgroeid zijn.

Omdat de rui bij grote meeuwen een relatief langdurig proces is, en specifieke kleedkenmerken lang niet altijd even duidelijk zijn gekoppeld aan een zomer- of winterperiode, wordt bij deze groep de voorkeur gegeven aan de term "kalenderjaar". Erg overzichtelijk en handig: zodra een vogel uit het ei kruipt, bevindt hij zich in het "eerste kalenderjaar", dat doorloopt tot 31 december. Op 1 januari ontvangt de vogel ineens de titel "tweede kalenderjaar", die hij tot 31 december van dat jaar mag dragen. De volgende dag begint dan het "derde kalenderjaar" dat eindigt op oudejaarsdag. Enzovoort...

In onderstaand schema is weergegeven vanaf welk moment een nieuw kalenderjaar start en eindigt. Voor de volledigheid is daar ook de andere in Nederland vaak gebruikte terminologie in verwerkt. Als je het schema goed bekijkt, zie je dat het cijfer voor het kalenderjaar wat anders is dan de globale leeftijd in jaren. Zo bevindt een vogel van zo'n twee jaar oud zich weliswaar in het 2e zomerkleed, maar in het 3e kalenderjaar. En een 1ste kalenderjaar vogel kan een dag oud zijn, terwijl een vogel in 1ste zomerkleed anderhalf jaar oud kan zijn.

O ja, voor alle duidelijkheid; het eerste echte verenkleed dat een jonge meeuw na zijn donsveertjes tijdens de eerste zomer draagt, is dus het juveniele kleed en niet het 1ste zomerkleed; dat krijgt de vogel pas een jaar later...

Ervan uitgaande dat een vogel in juni ter wereld komt, ziet dat er schematisch als volgt uit:

Bedenk goed dat in de praktijk de overgang van winter- naar zomerkleed en vice versa nooit zo duidelijk afgebakend plaatsvindt. Zeker bij meeuwen is soms niet eens vast te stellen of het kleed bijvoorbeeld als 2e zomer-, 3e winter- of 3e zomerkleed betiteld moet worden...

Ter voorbereiding van deel 2 kan ik het raadplegen van dé meeuwen-site van harte aanbevelen: <http://www.gull-research.org/>

Wordt vervolgd